

“Azərbaycan” qəzetinin 238-ci nömrəsinin 1-ci sahifəsi

Çərşənbə, 30 iyul 1919-cu il, nömrə 238

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 2 ziqədətül-həram sənə 1337. 30 təmmuz 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

SİRK “MODERN”

Çarşənbə günü iyul ayının 30-da, 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş fransız güləş mübarizəsinin 31-ci günü 1919-cu ilin məşhur “Cahan Pəhləvanı” namı və Azərbaycan fəxri şarfi və 30 min manat mükafat.

Bu gün 3 çift pəhləvan mübarizə edir.

- 1-ci: Qırmızı Maska - Gənc Əli İbad;
- 2-ci: Svaboda - Krayevski;
- 3-cü: Makarov - Naməlum.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda.

Pəncşənbə günü iyul ayının 31-də bu mövsümdə görünməmiş İdeal Qardaşlarının benefisi olacaqdır. Təzə nömrələr hazırlanır.

5488

BAKİ APTEKÇİLƏRİ CƏMIYYƏTİ KOOPERATİVİ “FORMATSIYA”

Birjevaya küçə, Musa Nağıyevin evi, nömrə 11, telefon 36-52.

Avqustun birindən fəaliyyətə başlayaraq, hal-hazırda skladda zeyldəki [aşagıdakı] şeylər mövcuddur:

Efir, Atenştedt dəmiri, diş parəşoku, bornı kislota, marqantsev-kislı kaliy, Es-mark krujkaları, serno-kislı sink, təmizlənməmiş dəmir kuporosu, efir və valerian, yod və tiryək nastoykaları.

Laboratoriya qalenovı preparat üçün sifarişlər qəbul edib vəhazırlayır.

5491

Hökumət Teatrosunda Axşam tamaşası OPERA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy qardaşlarının müdiriyyəti Cümə günü, zilqədə ayının 4-də (ağustos ayının 1-də 1919-cu ildə)

mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Leyli və Məcnun” operası.

Məcnun - Sarabski; Leyli - Hacıbababəyov. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Cümhuriyyəti Maarif nazirinin əmrnaməsi

Nömrə 223

- Qazax Rüşdiyyə məktəbi müdiri Mustafayevə həmin iyul ayından sənəyi-cariyyənin [cari ilin] sentyabr ayının 1-nə kimi məzuniyyət verilir. Mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] vəzifəsi isə müvəqqədən məzkur [deyilən] məktəbin müəllimlərindən Nağıbinova mühəvvəl olunur [tapşırılır].

- Qazax tacirlərindən Nəsim Eyyubov cənabları Qazax darülmüəllimin məktəbinin fəxri pəncitəlliyinə [qəyyumluğuna] təyin olunur.

- Murad Teymurxanov həmin iyul ayının 15-dən Maarif Nəzarəti İdarəsində idarə məmurluğuna təyin olunur.

- Aleksandr Bliznov həmin iyul ayının 28-dən etibarən Maarif Nəzarəti İdarəsinin mühasibəçi müavinliyinə təyin edilir.

Maarif naziri: Qaplanov

İKİ MÜHÜM MƏSƏLƏ

- 2 -

Dünkü nömrəmizdə Məclisi-Müəssisə və bələdiyyə məclisləri seçkiləri münasibətilə təbəlik məsələsindən bəhs etmiş və demişdik ki, ancaq Azərbaycan vətəndaşları seçki hüququndan istifadə edə bilər və ancaq Azərbaycan vətəndaşlarına (təbələrinə) seçki ixtiyarı ve-

rilməlidir. Fəqət bu hüquqdan ümum vətəndaşlarımızı istifadə etməlidirlər?

Məlumdur ki, seçki məsələsi siyasi cərəyanlarla nəhayət dərəcə sıxı rabitədədir. Seçki vaxtı hər firqə, hər cərəyan intixabçıları [seçiciləri] öz tərəfinə çəkmək və bu surətlə çox səs alıb çox yer qazanmaq qəsdilə gərək mətbuat, gərək xüsusi mübəlləğlər [təbliğətçilər] və gərək sair min dürlü vəsilələr vasitəsilə intixabçılar arasına gedir, təbliğət, təşviqat icra edirlər. Bununla bərabər, mütəəssifənə [təəssüf ki], yaxın həyatımızdakı təcrübələr və uzaq tarixlərdən görüldüyü üzrə heç vaxt heç yerdə təzyiqlə, təsirsiz seçki keçməmişdir. Tarixi-məşrutəyə baxıldıqda görülür ki, bir məmləkətdə bir millət arasında heç bir seçki təbii cərəyanı ilə getməyib, həmişə kənarı nüfuz, təsir və hətta təzyiqlər altında cari olmuşdur.

Digər tərəfdən də məlumdur ki, hər bir məmləkətdə öylə bir qisim vətəndaşlar var ki, onlar nə qədər siyasi intriqadan uzaq olsalar, o qədər vətən və millət üçün xeyirli bir ünsür təşkil edirlər. Biləks [əksinə], nə qədər siyasətə, siyasi intriqaya, firqəbazlıq bəlasına yaxın dursalar vətən və milləti o dərəcə dərin uçuruma və böyük fəlakətə sövq edirlər. Bundan dolayıdır ki, seçki hüququndan məhrumluq nə qədər ağır ziya [itki] isə də, vətən və millət mənafeyi xatirinə bu qisim vətəndaşların seçki hüququ məhdud olmalıdır. Onlar vətənin ən şərəfli övladı, ən sadıq vətəndaşı, böyük sütunu olsalar da, seçki hüquqları təhdid ediləməlidir [məhdudlaşdırılmalıdır].

Bu qisim vətəndaşlar zəbtə [asayış keşikçiləri] və əsgəri xidmətdə bulunanlardır.

Məclisi-Müəssisə qanununun 3-cü maddəsində bu qisim vətəndaşlar haqqında denilir ki:

“Əsgəri xidmətdə bulunanlar ancaq seçmək haqqına malikdirlər.”

“Zəbtə xidmətində bulunan şəxslər [şəxslər] ancaq seçilmək haqqına malikdirlər.”

Bunun da bir səbəbi var. Tarixi-məşrutə göstərir ki, seçki hüququ təzə tətbiq edilən zamanlarda təcrübəsizlikdən hərbiyyə xidmətində bulunan zəvata [şəxslərə] seçmək və seçilmək ixtiyarı verildikdə, çox vaxt ali məmurlar hüquqlarından sui-istifadə edərək əvvəl özlərini seçdirmiş, sonra da əsgəri qüvvəyə istinadla hökumət işlərini öz əllərinə almaq üçün əsgəri inqilab, cəbri təbəddülət [məcburi dəyişiklik] icra etmişlərdir.

Bu qəbil çıxışlar məşrutə tarixində çox vaxt və “pronunsimento” adı ilə məruf [bilinən] və məşhur Qərbi Avropa həyatı-siyasiyyə və tarixi-məşrutəsində hər millətdə böylə çıxış görülmüşdür. Rusiyada bolşeviklərin xürcü [çixışı] və hökuməti zəbt etmələri dəxi pronunsimentoya yaxın bir keyfiyyət idi. Bu surətlə, əsgəri məmurlar gərək seçilmək hüququndan məhrum olsunlar.

Hökumət məmurlarına gəlincə, bunların vəziyyəti bambaşqa, tam əksinədir. Bunlar seçildikdən sonra qanuni-məşrutəni poza bilmək dərəcəsinə qüvvəyə malik olmadıqlarından, onların seçilmələrinin qorxusu yoxdur. Amma seçki zamanı tutduqları məmurluq mənəbindən bilistifadə [istifadə edərək] onlar intixabatın [seçkilərin] düz getməsinə sui-təsir yetirə bilirlər. Ona görədir ki, bunlar seçilmək haqqına malik və müstə-

həqq [layiq] olduqları halda belə, intixabatda iştirak haqqından məhrum olma-lıdırlar, tainki seçkilər sıxıntısız, təzyiqlə icra edilə bilsinlər. Fəqət bu məsələdə Məclisi-Müəssisə seçkiləri ilə bələdiyyə məclisləri seçkilərini bir qədər ayırmaq lazım gəlir.

Yuxarıda zikr etdiyimiz əsaslar məhz Məclisi-Müəssisə intixablarına aiddir. Bələdiyyə məclisləri seçkisi məsələsində isə, zənnimizcə, fəvqəzəkir [yuxarıda deyilən] qisim vətəndaşlar bilmərrə intixabata iştirak etməlidirlər.

1917-ci sənə oktyabr ayı idi. Ayın 26, 29-da Bakıda bələdiyyə vəkilləri seçkiləri icra edilmişdi. O vaxt şəhərimizdə cəbhədən qayıtmış bir çox (səhv etməyirsəm 25 min) əsgər vardı. Bunlar qanunən seçki hüququndan məhrum idilər. Biləksə gəldi-gedər bir ünsür idi. Fəqət qanuna baxılmayaraq, güclə Hürriyyət meydanında seçki sandığı qoyduraraq səsələrini vermişlərdir. Lakin bu, qanunsuzluq idi. Binaənileyh [ona görə], Mərkəzi Seçki Komitəsi onların sandığını açmaq istəməyirdi. Vərəqələr sayılan və məzbə-tələrə [protokollara] baxılan iclasda nəgəhan [gözlənilmədən] Şaumyan bir neçə əsgərlə iclasa soxuldu və qabaqca şirin dil, sonra isə silah təhdidi ilə sandıqların açılmasını tələb etdi.

Doğrudur, bu gün məmləkətimizdə gəldi-gedər yabançı əsgəri qüvvə yoxdur. Doğrudur, bu gün əsgərlərimiz seçkidə iştirak etməsələr, türk-islam vətəndaşlarımız 10 minlərlə səs qeyb edirlər, bir neçə namizədin yerini itirirlər. Bunlar doğru. Fəqət əsgəri nizamın saxlanması, qüvvəyi-əsgəriyyəmin [hərbi qüvvələrimizin] siyasi ehtirasat alovundan uzaq,

firqə intriqaqlarından məsun [pak] və sağlam qalması, digər tərəfdən də vətən demokratiyasının vicdanı zorlanmamaq, rəyi korlanmamaq xatirəsi üçün bu qisim vətəndaşlar seçki hüququnu, türk-islam vətəndaşlar isə bir, ya bir neçə namizəd yerini fəda etməli və bu surətlə də əsgəri və zəbtiyyə məmurları seçkidə iştirak etməməlidirlər.

Xəlil İbrahim

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrədən mabəd)

Tənəffüsdən sonra

İclas saat 9-da açılır. Rəis xəbər verir ki, üç təklif varid [daxil] olmuşdur. Birisi avqustun 5-dən sentyabrın əvvəlində Parlament iclaslarının dayandırılması. İkincisi, köhnə qayda üzrə iclasların yenə gündüzlər saat 11-də təyin edilməsi. Üçüncüsü isə haqqındadır. Zənnimcə, ikinci təklifdə yeni bir şey yoxdur. Üçüncü təklifi isə güman edirəm təklif sahibləri geri götürürlər.

Əhməd Cövdət - Parlament iclaslarının dayandırılması haqqında keçən məclisdə də bir məsələ qaldırılmış olduğunu, ümum fraksiya bu xüsusda fikirlərini deyib, əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə təklifi rədd etdiklərini qeydlə bəyan edir ki:

Məncə bu məsələni yenidən müzakirə edib təzədən ona vaxt sərf etmək lazım deyildir. Məsələ təzə bir şey deyil.

Keçən iclasda müzakirə edildi, qəbula da keçmədi. Mən zənn edirəm yenidən vaxt sərf etmək fəzlidir [artıqdır]. Bilxassə ki, bir neçə mühüm məsələlər var. Parlament onları həll etmədən tətillərin olu-nammaz.

Malxazov (daşnak) təklifin lehinə olmaq üzrə rusca bir nitq söyləyərək deyir ki, Parlamentdə öylə mühüm qanun layihəsi yoxdur. Şimdi də yaydır. İşləmək ağır olur. Binaənileyh [ona görə], istilər keçənədək, Parlmana bir az müddətlik tənəffüs vermək zərərsizdir.

Səsə qonularaq əksəriyyəti-ara ilə təklif barəsində müzakirə başlanması qəbul olunur. Təklifi birinci imza etmiş olan Malxazov söz alaraq dübarə təklifi müdafiəyə başlayır və deyir ki:

Hal-hazırda Parlamentdə öylə mühüm bir qanun layihəsi yoxdur ki, təxir gözləməsin. Mühüm qanunlar hər qəbul edilib keçmişlərdir. Daha doğrusu, qanun layihəsinin mühümü və qeyri-mühümü olmaz. Hər qanun az-çox mühümdür. Ona binaən [ona görə] mühüm layihə var demək yersizdir. Bundan əlavə, tətillərin əleyhinə danışan əfəndilər özləri də ürəkdən arzu edirlər ki, tətillərsun. Ancaq nümayiş üçün onun əleyhinə danışirlər. Təxir gözləməyənin ancaq bir Məclisi-Müəssisan seçkiləri haqqındakı qanun layihəsi idi ki, o da qəbul olunub qurtarmışdır. İndi ancaq Mərkəzi Seçki Komitəsi seçmək lazımdır. Bunu da seçəriz, fəaliyyətə başlar.

Hacı Hüseyn Əfəndizadə (Əhrar) bəyan edir ki, onlar qəti surətdə iclasların dayandırılması tərəfdarı deyildirlər. Fəqət əleyhində də deyildirlər. Ancaq təklif edirlər ki, bütün mühüm məsələlər

həll olunub qurtardıqdan sonra tətillərsun eldilsin.

Əhməd Cövdət (sosialist) - Mən keçən dəfə burada təklifin əleyhinə danışdım. Fəqət, dübarə bir neçə söz söyləməyə məcburam. Malxazov burada köhnə səbəbləri təkrar etdi. Bir də dedilər ki, tətillərin məsələsi mühüm qanun layihələri qəbul edildikdən sonraya qalsın. Dübarə deyirlər ki, bəzi natiqlər ancaq nümayiş üçün çıxıb danışirlər. Halonki [halbuki], tətillərin ürəkdən razıdırlar. Bu, doğrudur. Onlardan birisi də mən özüməm. İstərəm ki, bir ay nədir, ay yarım tətillərsun eldilsin, canım rahat olsun. Lakin dövlət üçün böyük əhəmiyyəti olan qanun layihələri vardır. O qanunlar mühüm olduqlarından, dövlət nöqtəy-nəzərindən bir an əvvəl qəbul edilməlidirlər. Mən dövlət mənafeyi nöqtəy-nəzərindən öz istirahətimi fəda edirəm ki, qoy o qanun layihələri qəbul edilsinlər. *(Soldan alqış)* Malxazov söyləyir ki, mühüm məsələlərdən Məclisi-Müəssisan intixabı haqqındakı qanun layihəsi idi, o da qəbul edilmişdir. Buna görə, ancaq Mərkəzi Komissiya seçərik ki, işə başlasın. Lakin məlumdur ki, Məclisi-Müəssisan qanunundan daha mühüm olan bir təbəyyə [vətəndaşlıq] qanunu da vardır. O da dünən hökumətdən bizə varid [daxil] olubdur. Hal-hazırda Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasında müzakirə edilməkdədir. Bilirsiniz ki, o qanun qəbul edilmədikcə, heç bir seçkiyə şüru edilə [başlanıla] bilməz. Bundan əlavə, bir də torpaq məsələsi var. Malxazov deyir ki, o məsələ əhəmiyyətli deyildir. Lakin onun üçün əhəmiyyətli olmasa da, bizim üçün çox böyük

əhəmiyyəti var. Şimdi əkin işlərinin qızgın vaxtdır. Xalq əkdiniyi biçir. Yarın payızlıq əkin vaxtı gəlir. Əkinçilər bunu dördgözlə gözləyirlər. Görünür, Malxazov bunu bilməyir. Halbuki, torpaq məsələsi Məclisi-Müəssisan qədər əhəmiyyətli deyildir. Məclisi-Məbusan mütləqə bu məsələni tezliklə həll etməlidir. Bunlardan başqa, bir də kollektiv məsələsi vardır. Onun da həlli bizim üçün çox əhəmiyyətli deyildir. Zənn edirəm, bütün bu qanun layihələri çox mühümdürlər. Bu gün bizim heç bir ayrı qətnaməmiz ola bilməz. Tətillərin məsələsindən ancaq bunları qəbul edib qurtarandan sonra danışmaq olar. Bu olmadıqca, heç bir tətildən bəhs açmaq olmaz.

Vansoviç Əhməd Cövdət əfəndiyə etirazla rusca nitqində bəyan edir ki:

Əvvəla, təbəyyə məsələsi və torpaq məsələsi mühüm olduqları üçün diqqətlə müzakirə edilməli və onlara çox mənə və əhəmiyyət verilərək ziyadəsincə düşünməlidir. Halbuki, şimdi məbuslar öylə yorulmuşlar ki, lazım olan qədər diqqət verə bilməyirlər. Məsələn, bugünkü qanunlara nə bir etiraz edən oldu, nə bir təshih və ya əlavə təklif edən. Saniyənin [ikincisi], təbəyyə məsələsi o qədər də təxir gözləməyənin şeylərdən deyildir. Ona görə, onu sentyabrda tətildən sonra da həll etmək olar. Torpaq məsələsinə gəlincə, bunu ancaq Məclisi-Müəssisan həll edə bilər. Şimdiki naqis heyəti ilə Parlament bu kimi böyük qanunun qəbuluna səlahiyyətli deyildir.

Əhməd Cövdət - Vansoviç cənablarının etirazları yersizdir. Əvvəla, buyurdular ki, bu gün burada qəbul olunan qanun layihəsinə məbuslar, ələxüsus

bizim fraksiyamız əhəmiyyət vermədilər. Kimsə bu xüsusda danışmadı. Bu, bir etiraz deyildir. Çünki keçən dəfələr bu xüsuslarda çox danışılmışdır. Bir də, əgər Vansoviç cənabları diqqət versəydilər, görürlər ki, bu gün qəbul olunan layihə-qanuniyyətlər, hər üçüncü qiraətdən keçirlərdir. Binaənileyh, buna yenedən əlavə, ya təshih təklif etmək olmaz, ayrı danışmaq da ola bilməz. Binaənileyh, Vansoviçin etirazı yersizdir. İkinci etiraz da torpaq məsələsinədir. O deyir ki, torpaq məsələsini Məclisi-Müəssisən həll edə bilər. Parlaman isə bu qanunu keçirə bilməz. Mən bilmirəm Vansoviç cənablarına kim o haqqı verdi ki, Parlamanı naqis elan etsin. Bir də necə olur ki, sair qanunlar müzakirə və qəbul edildikdə Vansoviç Parlamanı səlahiyyətdar bilir, amma torpaq məsələsi haqqındakı qanundan bəhs açıldıqda Parlamanı səlahiyyətsiz elan edir. *(alqış)* Mən deyirəm ki, torpaq məsələsi gərək burada, Parlamanı həll edilsin. Vansoviçin bu etirazı da yersizdir. Üçüncü məsələ təbəəlik məsələsidir. Vansoviç deyir ki, bu qanun layihəsi də sentyabrda qəbul edilə bilər. Lakin qanun layihəsinin bir maddəsində deyilir ki, hər bir vətəndaş üç ay zərfində öz təbəəliyi haqqında məlumat verməlidir. Bu qanunu siz sentyabrda qəbul edərsəniz, məcbur olacaqsınız dekabrda gözələyəniz ki, üç ay qurtarsın. O halda Məclisi-Müəssisənımız dəxi dekabrda təxirə düşər. Bəlkə Vansoviç cənablarının istədiyi odur ki, Məclisi-Müəssisən heç də yığılmasın. Lakin biz istədik, Məclisi-Müəssisən daha da tez yığılsın. Binaənileyh, təbəəlik məsələsini də təxirə salmaq olmaz.

Bu nitqdən sonra müzakirə xitam verilməsi haqqında bir təklif vardır [daxil] olur və səsə qoyulduqda əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul edilir. Bədəhu [sonra] avqustun 25-dən sentyabrın əvvəlində Məclisi-Məbusan iclaslarının dayandırılması haqqındakı təklif səsə qoyularaq yenə əksəriyyəti-ara ilə qəbul edilir. Növbədə bələdiyyə məclisləri intixabatı haqqındakı qanun layihəsidir.

(məbədi yarın)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

N-ski ordunun ştabı - İyul ayının 23-də Pskovun cənub tərəfində olan qitə-tımız [hərbi hissələrimiz] həmləyə keçərək Pskovun 30 verstliyində bir çox kəndlər işğal etmişlərdir.

Voloqda - Bolşeviklər tərəfindən Oneq[a] işğal edilmişdir.

Dvinsk - Mitava şəhəri nemes və rus beləqvardeystlərinin əlindədir. Yerli əhəlinin bunlarla əlaqəsi fənədir.

Dvinsk - Qəzetələrin verdiyi məlumat görə, mütarikə [atəşkəs] zamanında Fransa iki milyon yarım saldatını silah altından tərxis etmişdir. Avqustun 9-dək yenə 3 milyon 500 min nəfər saldat tərxis ediləcəkdir. Fransa ordusu bir milyon yarımından ibarət olacaqdır.

Çerniqov - 1915-ci sənədən bəri Bolqariyada bulunan rus əsirlərinin vətənlərinə qayıtmalarına Müttəfiqlər mü-

saidə verməmişlərdir. Bunların getməsi üçün iki Bolqariya paroxodu hazır edilmiş imiş. Müttəfiqlərin bu kimi binəguzarlıqları [qərarları] ac, müflis və pərişan əsirlərə çox ağır təsir etmişdir.

* İstanbuldan Novorossiyskə əzimet edən [gedən] “Roma” paroxodu minaya toxunub qərq olmuşdur. Paroxodda bir çox sərnəşinlər, o cümlədən Denikin afiserləri var imiş.

Odessa - Nyu-Yorkda 300 min nəfər yəhudi əmələlərinin iştirakı ilə tərtib edilən mitinqdə qərar qoyulmuşdur ki, Lehistan [Polşa], Qaliçya və Ukraynada olan yəhudi talanına qarşı ciddi tədbirlər ittixazı [tədbirlər görülməsi] hökumətdən tələb edilsin.

Odessa - Bu günlərdə Rostovda güşad edilmiş [açılmış] olan konqredə ümum Rusiya üçün bir hökumət təşkil edilməsi məsələsi müzakirə edilmişdir. Gələcək kabinetin başçısı [Vasili Alekseyevič] Maklakov olacaqdır. Denikinə isə cənub və şərq Rusiyanın müharibə işləri vəgüzar ediləcəkdir [tapşırılaçaqdır].

London - Müttəfiqlərin admiralları Almaniyanın qalan gəmiləri məsələləri barəsində müşavirədə bulunurlar. Fransadan başqa bütün böyük dövlətlər qalan gəmilərin məhv edilməsini arzu edirlər. Fransa isə bu gəmilərin dövlətlər arasında təqsim edilməsini [bölüşdürülməsini] tələb edir.

Fin ərkani-hərbinin məlumatı

Helsinki [Helsinki] - Fin ordusunun Baş ərkani-hərbi [Baş qərarqahı] xəbər

verir: Fin sərhədi yaxınlığında Saderzi kənarında vəqə Kamenopolon denilən yeri qırmızı hissələr işğal etmişlərdir.

Çikaqo - Yanmış olan böyük hava gəmisini, tresto bankının [banklar trestinin] damına düşüb, gəminin rezervuarında olan benzin dama tökülüb oradan otaqlara keçmiş. Bu zaman bank qulluqçuları otaqlarda işləyirlərmiş. İmarət tamamən yanıb məhv olmuş. Tələfatın miqdarı müəyyən edilir.

Brüksel [Brüssel] - Belçika kralı, kraliçası və Fransa Rəisi-cümhurunun hüzurlarında general Foş Müttəfiq qoşunlara nəzarət etmişdir.

Almaniyada iğtişaş

Berlin - Gilfildə ərzaq olmadığından dolayı orada iğtişaş əmələ gəlmişdir. Camaat qalanı işğal ilə əllərinə bir çox silah keçirmişlərdir. Müsədimədə [toqquşmada] iki nəfər qətl olunub bir neçə nəfər də yaralanmışdır.

Petroqraddın halına dair

Helsinki [Helsinki] - Petroqraddan fərar etmiş olan bir afiser bəyan edir ki, bolşeviklər bu yaxınlarda Petropavlovsk qalasında 800 nəfəri edam edib Neva nəhrinə atmışlardır. Həbs edilənlərin miqdarı-ümumisi 11 min nəfərdir. Bunların arasında əcnəbi təbəələri də vardır. Ac əhəlinin halı son dərəcə fənədir.

Kopenhagen - Peştədən xəbər verilir ki, Müttəfiqlərin əmri üzərinə Macarıstan qoşunları Çex-Slovakiyadan çıxırlar.

İngilis əməlləri və Rusiya

London - Sautportda olan əmələ konfransı 1 milyon 893 min səsle böylə qərar çıxarmışlar: Konqre lazım gələn tədbirlər ittixaz edərək hökuməti vadar etməlidir ki, bundan sonra Rusiya bolşeviklərinə qarşı dabravollara hərbi müavinətdə bulunmaqdan vaz keçsin.

Belostok - Mitavaya rus dabravol dəstələri varid [daxil] oldular. Bunlar Almaniya əsarətindən qayıdarkən Polşa bunların gəlməsinə mane olmuşdu. Vilna, Varşava, Lodz, Belostok və Brest-Litovskda dabravol siyahısı açılıb dabravollar qəbul edilir.

Lion - Vaşinqtondan xəbər verilir ki, Arxangelsk və Murman cəbhələrində bulunan 518 nəfər Amerika saldatlarından 80 nəfəri üsyan zamanı qətl edilib, 20 nəfəri yaradan ölmüş, 69 nəfəri xəstəlikdən tələf olmuş, 30 nəfərini bolşeviklər əsir alıb, 28 nəfər qeyb olmuşdur.

Moskva - Baş Hərbi İnqilab Şurası əmrini ilə digər hərbi inqilab şuralarına təklif edilir ki, düşmən tərəfindən qaçıb gələn, yaxud əsir düşənlərlə fəna müəmilədə [pis rəftarda] bulunmasınlar və onları atmasınlar. Hərbi əsirlərə qarşı nəzakət göstərsin. Zira dabravol cərgəsində olanların bir qismi aldadılmış, digər qismi dəyənək zərbəsi ilə orduya daxil edilmiş, müxtəsər qismi isə Şura Hökumətinin qəddar düşmənidir. Bundan sonra səbəbsiz olaraq yuxarıda zikr edilən şəxslər edam edilərsə, dəhşətli cəzaya düçar olacaqlardır.

Almaniyanın büdcəsi

Nauen - Almaniyanın büdcəsi 24 milyard markdır ki, sülh müahidənaməsinə [sazişinə] görə, Almaniyanın edəcəyi məsərfi buraya daxil edilməmişdir. Mükəmməl surətdə naloq gəlsə də, yenə bir neçə milyard xəsarət olacaqdır. Hərgah əmlak vergisi keçməyə, o zaman məcburi istiqraza təvəssül etmək icab edəcəkdir [müraciət etmək lazım gələcəkdir].

Lion - Fransız Palatasında hökumətin maliyyə siyasəti barəsində mübahisə olmuşdur. Ərzaq nazirinə məzəmmət izharı ilə Parlaman növbəti məsələlərə keçmişdir. Ərzaq naziri Bore istefa vermişdir.

Riqada

Libavadan latışların məlumatı-rəsmiyyəsində denilir ki, [Rüdiger] fon der Qolts özünü axirüləmr [nəhayət ki] göstərirdi. Adinyender hökuməti qaçmışdır. Almaniya imperiya qoşunları əleyhinə fon der Qolts hərbi açmışdır. Riqanı idarəyi-əsgəriyyə altında elan edərək, özünü general-qubernator elan etmişdir.

Litvada

Lion - Stokholmdan verilən məlumat nəzərən, almanlar Litvani təxliyə edirlər.

Polşa ilə müahidənamə

Paris - Almaniya ilə bağlanan müahidənamənin [sazişin] 63-cü maddəsinə görə, Klemanso imza üçün sülh müahidənaməsini göndərəkən Paderevskiyyə bir məktub dəxi göndərmişdir. Məktubda denilir ki, yeni təşkil edilən hökumət-

lər danışığında Polşa müahidənaməsi yeni bir şey deyildir. Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] əsaslarından dolayı müahidənamə bir dərəcə dəyişmişdir. Bu dəyişməyə əhvali-ümumiyyətdə böyük təbəddülat [dəyişiklik] əmələ gəlmişdir. Polşa müahidənaməsinin şəraitinə görə, Polşaya verilmiş olan yerlərdəki ümum millətlərin hüququ təmin edilir və tədbirlər ittixaz edilmişdir ki, sair məzhəbdə olan millətlər ilə Polşa millətinə heç bir təfəvüt qoyulmasın. Müahidənamənin bir maddəsi əqəliyyətdə [azlıqda] qalan nemeslərə, iki maddəsi Polşa torpağında yaşayan yəhudilərə aiddir. İqtisadi məsələ xüsusunda olan maddələr Polşanın sair dövlətlərlə ticarət etməsinə aiddir. Klemanso Polşanın müstəqil olması xüsusunda Müttəfiqlərin rızasını izhar ilə bəyan edir ki, Almaniya müahidənaməsi imza edildikdə, Polşa müahidənaməsi də imza ediləcəkdir.

Cəmiyyəti-Əqvam

Sülh əhdnaməsi imza edilib müharibə [savaşı] tərəflərcə təsvib [təsdiq] edilməyincə və əhdnaməyə Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] və onun birinci ictimiasının [yığıncığının] Vaşinqtonda olması məsələsi daxil edilməsə, Avropa dövlətləri Cəmiyyəti-Əqvamın Vaşinqtonda olacaq birinci iclasına nümayəndə seçə bilməyəcəklərdir. Şübhə yoxdur ki, bütün hökumətlər Parisdə bu əhdnamə tərtibində iştirak edən eyni mürəxxələrin [nümayəndələrin] özünü oraya göndərəcəklərdir. Sülh Konfransında iştirak edən [Robert] Sesil, [Yan Xristian] Smets, [Leon] Burjua, [Ferdinand] Larnod,

[Nobuaki] Makino, [Sutemi] Çinda, [Epitasiu] Pesoa, [Elefterios] Venizelos, [Milenko] Vesniç, [Karel] Kramarj, [Roman] Dmovski və [Konstantin] Diamandi kimi hamı sülh tərəfdarları Cəmiyyəti-Əqvam iclasında cəm olacaqlar.

SÜLH ƏTRAFINDA**İtaliyanın simsiz teleqraf xəbəri**

London - Avam Kerasında sülh müahidənaməsi müzakirə edilməkdədir. Lloyd Corc əsaslı maddələri müdafiə edir. Lloyd Corc inandırır ki, millətlərin hüququ və mənfəətləri şübhəsiz Cəmiyyəti-Əqvam tərəfindən müdafiə ediləcəkdir. Almaniya ilə İngiltərə arasında yalnız poçta əlaqəsi başlanmışdır.

Onlar Şurası

Paris - Havas ajansı xəbər verir Dördlər Şurası öz fəaliyyətini tərk edib kəndisini buraxdığından, Versalda imza edilən müahidənamə maddələrinin icra edilməsinə Onlar Şurası nəzarət edəcəkdir.

* Zənn edilir ki, Avstriya sülh müahidənaməsi avqustun ortalarında, Bolqariya müahidənaməsi avqustun axırında, Türkiyə müahidənaməsi isə sentyabrda imza ediləcəkdir.

Nauen - Sülh müahidənaməsinin məzmunu nemes Avstriyasına son dərəcə ağır təsir etmişdir. Millət olmaq həsəbi ilə [bir millət kimi] Avstriya 5-dən 2 hissəsini, torpağının 9-dan 8 hissəsini qeyb etmişdir.

SON XƏBƏRLƏR**Lənkəranda yazılar**

İyulun 25-də Prişibdə muğanlıların qurultayı vaqə olaraq qərar verilmişdi ki:

1) Mayın 15-də syezd tərəfindən seçilmiş Lənkəran Hökuməti qəbul edilməyib, təklif olunsun ki, həman hökumət iş başından çəkilərək, ümuri-ixtiyarı [idarə işlərini] hazırkı syezd tərəfindən seçilən hökumətə təslim etsin;

2) Əgər Lənkəran Hökuməti bu təklifi 24 saat zərfində qəbul etməsə, müsəlləh [silahlı] qüvvə tətbiiq olunsun.

Lənkəran Hökuməti bu təklifi qəbul etmədi. Binaənileyh [ona görə], muğanlılarla bolşeviklər arasında müsədimə [toqquşma] başlandı.

Digər tərəfdən, Astara tərəfi müsəlmanları da bolşevik hökuməti çəkənmədiklərindən, onlar dəxi xüruç etdilər [ayağa qalxdılar]. Sair dairələr müsəlmanları da astaralılara mülhəq olub [qoşulub] macərəaçıları sıxışdırmağa başladılar.

Şəhər ətrafında şiddətli qanlı müharibələrdən sonra bolşeviklər camaata müqabilə edəmməyəcəklərini gördükdə, iyulun 24-25-də muğanlıları şəhərə çağıraraq hökuməti onlara təslim etmiş və özləri Sara adasına çəkmişlərdir.

Deyirlər [V. D.] Suxorukov və sair başçılar böyük sərvət götürərək bir barkazda dənizə çıxmışlardır. Hökuməti ələ alırdıqdan sonra muğanlılar könüllü komandanı Yusif bəylə müzakirata başlayaraq böylə bir ultimatum vermişlərdir:

“Şəhərdə bolşevik hökuməti olduğundan siz deyirdiniz biz bolşeviklərlə hərbi edirik, muğanlılarla yox. Şimdi bolşevik hökuməti yoxdur. Lənkəranda Muğanlı-

lar Hökuməti və Muğan xalqı ixtiyarı öz əllərinə almışlardır. Şəhər muğanlılar qoşunu tərəfindən işğal edilmişdir. Biz artıq qan tökülməsi və dinc əhəlinin mü-təzərrir olmasını [zərər çəkməsini] istəməyirik. Binaənileyh [ona görə] təklif edirik ki, bu gün saat 12-dək öz adamlarınızı rus Astarası ötəsinə çəkəsiniz. Əks surətdə adamlarınız məzkur [deyilən] xətt ötəsinə çəkilməsələr, sizi quldur hesab edərək sərbəstiyi-hərəkətimizi [hərəkət azadlığımızı] saxlayacağız.”

Bu ultimatumu bolşeviklər tərəfindən həbsxanadan azad edilmiş polkovnik İlyəşeviç və yoldaşları imzalamışlardır.

Yusif bəy cavab vermişdir ki, Lənkəran qəzasında Azərbaycan Hökumətindən başqa heç bir hökumət tanımayıb və qəsbkarlar müqabilinə Azərbaycan namından müharibə etmişdir.

Həman bu vaxt xəbər gəlir ki, Astaraya Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Lənkəranı idarə etmək üçün göndərilmiş xüsusi müvəkkil gəlmişdir. Bu, əhvalatı dəyişdi və muğanlılar Yusif bəyə bir məktub göndərərək xəbər vermiş ki:

“Muğanın Azərbaycana tabe olması qismən ingilislərdən və xüsusən Sülh Konfransından asılıdır. Ona görə də, bu məsələ syezddə həll edilməmişdir.

Azərbaycan qubernatoru təyini və onun qoşunla gəlməsi nəgəhanidir [gözlənilməz olmuşdur]. Gərək qabaqca bu xüsusda muğanlılara xəbər veriləydi. Əgər Azərbaycan qubernatoru və qoşunu burada bolşevik olduğu üçün gəlmişsə, artıq onlar yoxdurlar. Mən binagüzarlıq etdim [sərəncam verdim] müharibə dayandırılın.

Arzu edərdik yeni qubernator Lənkərana gələrək upravaya təqdim olunsun, vəkalətini göstərsin və Muğan haqqında məqsəd və məramını bildirsin. Bundan sonra ancaq güman edirəm ki, mənim və Muğan nahiyə upravasının bulunduğu müvəkkil vəziyyət dəxi həll oluna bilər. Bununla bərabər, mən və Muğan nahiyə idarəsi qubernatorun, məiyyət əsgərlərinin [onu müşayiət edən əsgərlərin] və deleqaların salamətliyini təmin etmək üzrə zəmin oluru. Arzu edərdik sabah iyulun 27-də səhər tezdən gəlsinlər.

Muğan qoşunu komandanı polkovnik İlyəşeviç
26 iyul 1919, Lənkəran”

Cəbhəyə yetişdikdən sonra xüsusi müvəkkil İlyəşeviçə məktub yazaraq müzakirətdə bulunmaq üçün heyət göndərdiyini xəbər vermişdir. Bundan sonra Yusif bəy əlavə bir məktub almışdır. Məktubda deyilir ki, müsəlmanların İran Astarası ötəsinə çəkilmələri haqqındakı tələblərində Muğan Hökuməti israr edir. Əgər çəkilməsələr, dava başlayacaqlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN**Türkiyənin müqəddəratı**

“Sabah” qəzetəsi Türkiyənin gələcəyi və sabiq vilayətləri haqqında bir çox teleqraflar dərc edir. Cenevrədə olan Türk Cəmiyyəti Hindustan naziri [Edvin] Monteqyoya böylə bir teleqraf göndərmişdir:

“Cenevrədə olan Türk Cəmiyyəti Sülh Konfransında Türkiyənin müdafiəsi haqqında söylədiyiniz nitqin məzmunu ilə aşına oldu. Biz həmişə inanmışıq ki,

İngiltərə Hökuməti gec-tez Türkiyəyə nisbət saxladığı mehriban siyasətə qayıdar. Bir çox illər müddətində İngiltərənin bütün məşhur siyasi xadimləri bu siyasəti təqib etmişlərdir. Biz inanmışıq ki, İngiltərə Hökuməti öz geniş məmləkətlərinin asayişini təmin edib Türkiyəyə nisbət heç bir düşmənənə niyyət bəsləməyəcəkdir. Şübhə yoxdur ki, İngiltərə Hökuməti Türkiyənin məhv edilməsinin islam aləminə nə cür ağır təsir bağışlaya biləcəyini hamıdan artıq dərk edir. Xüsusən, Türkiyəni, xəlifənin yaşadığı və bütün islam aləminin məarif və mədəniyyət mərkəzi olan İstanbuldan məhrum etmək nə dərəcədə təsərbəxş olar. Biz inanırıq ki, İngiltərə Hökuməti hüququmuzu müdafiə etməklə nəinki Türkiyə müsəlmanlarının, hətta bütün İngiltərə təbəəsi müsəlmanlarının hüsn-təvəccöhünü özünə cəlb edər.”

Əmir Faysalın teleqrafı

“Tan” qəzetəsinin xəbər verdiyinə görə, əmir Faysal Parisdə olan macar vəkillərinə böylə müraciətdə bulunmuşdur:

“Sizdən rica edirəm Sülh Konfransına xəbər verəsiniz ki, Suriya vilayətinin hər yerindən gələn nümayəndələr məni vəkil etmişlər ki, Suriyada məskun millətlərin hüququnu və mənafeyini Sülh Konfransında müdafiə edim.”

* Cənubi Rusiya qüvəyi-hərbiyyəsi [ordusu] baş komandanının Zaqafqaziya nümayəndəsi general [Nikolay] Baratov Batuma varid olmuşdur [çatmışdır]. Mu-maileyh [adı çəkilən şəxs], qəzetə mühərririnə demiş:

“Batuma gəlməkdən ümdə məqsədim odur ki, Gürcüstanla Dabravol ordusu arasında süni surətdə əməl gəlmiş olan hali-hərbi [müharibə vəziyyətini] rəf edib [aradan qaldırır] Gürcüstanla dabravollar arasında ən gözəl əlaqə hazırlayım. Ələlümum Zaqaqaziyada olan bütün millətlərlə dabravolların əlaqəsi xeyirxahanə və dostanədir. Zaqaqaziya cümhuriyyətlərinin gələcəyi tamamilə Sülh Konfransından və gələcəkdə Moskvada təşkil ediləcək Məclisi-Müəsisandan asılıdır.”

O ki qaldı Batumda yerli əhalidən korpus təşkilinə Baratov buna da cavab vermişdir ki:

“General [Aleksandr] Natiyev öz ixtiyarından artıq iş görmüşdür. Bu əhval dabravol ərkani-hərbinə [qəragahına] məlum olduğundan sonra qoşun cəminin tərki edilməsinə əmr vermişdir.”

Norveçdə ümumi tətillər

Bolşeviklərin məlumatına görə, Norveçdə ümumi tətillər gözlənilir. Norveç əsəkəri [əsgərləri] arasında inqilab hərəkatı artır.

Lehistanda tətillər

Varşavada tətillər hərəkatı getdikcə artır. Bütün müəssisələr dayandırılmışdır. Tətillər kəndlərə də sirayət etmişdir.

Əfqanıstanda

Simladan (Hindustandadır) verilən axırıncı xəbərlərə görə, əfqanların Thal yanında şiddətli top atəşi ilə hücumlarına baxmayaraq, dəf edilmişlərdir. Thalda istehkamdan kənar olan bazar qarət edilmişdir. Hava kəşfiyyatı ilə

məlum olmuşdur ki, 3500 nəfərə qədər düşmən dəstəsi Thalın yaxınlığındadır. Düşmənin olduğu yerə bombalar salınmışdır.

Bannunun 20 mil qərbində Hindustan qaraqolxanasına yerli əhali tərəfindən müvəffəqiyyətsiz hücum olmuşdur. İngilis əsgərləri Boldak istehkamatını ələ gətirmişlərdir. Ciddi bombardmandan sonra ingilislər Boldak fortlarına komanda edən bürcü işğal etmişlərdir. Qalanın ümdə qapıları partladılıb, əsgərlər daxil olmuşlardır.

Qarnizon inadlı bir surətdə özünü müdafiə etmişdir. 320 nəfər ölüb, 169 nəfər əfqan həbsə alınmışdır.

İngiltərə təyyarəçiləri Əfqanıstan paytaxtı Kabil şəhəri üzərində uçub cəbbəxananı bombardman etmişlərdir. Partlayışlar olduğu müşahidə edilmişdir.

Simladan alınan əlavə xəbərlərə görə, 1500 nəfər müsəlman ingilislərin qabaq dəstələrini narahat etməkdən ötrü Kabil nəhrini keçmişlərdir. Pişəvər tərəfdə hücum olduğu müşahidə edilmişdir. İngilis təyyarələri Belazəndi bombardman edəndən sonra həman yer məhəlli [yerli] əhali tərəfindən tərki edilmişdir. Bombaydan verilən xəbərlərə görə, Əfqanıstan Hökuməti əmirin deyil, Baş komandan Salar Məhəmməd ixtiyarındadır.

Kabil cəbbəxanasının partlayışından sonra general Barrettin ultimatumuna verdiyi cavabı sülh təklifi hesab edirlər.

Acından ölənlər professorlar

Bir ay bundan əvvəl Moskvadan çıxmış olan Lazarev Darülfünununun [Universitetinin] müəllimi Tumanyan deyir ki,

Moskvada yaşamaq imkan xaricindədir. Onun rəvayətinə görə, professor [Aleksy Nikolayeviç] Veselovski, onun oğlu [Yuri Alekseyeviç Veselovski] və professor Yohanson yeməməzlikdən ölmüşlərdir.

Avropanın gələcəyi

Nyu-Yorkdan xəbər verilir: Amerikanın sabiq Petroqrada səfiri Devid Frensis bu günlərdə Arxangelskdən övdət edərək [qayıdaraq], bəyan etmişdir ki, Almaniya heç şübhəsiz Rusiyadan istifadə edəcəkdir, tainki bütün Avropa millətlərinə möhlik [ağır] bir zərbə olsun. Təbii, Rusiyada asudəlik bərpa edilib qanun qoyulmazsa, Almaniya Rusiyadan istifadədə bulunacaqdır. Tam 50 sənə Almaniya Rusiyanın təbii sərvətinə aşına olmuşdur. Bu axır illərdə Almaniya Rusiya məmləkətlərinə bir çox nemeslər göndərmişdir. Mən bu əqidədəyəm ki, Rusiyada sakitlik bərpa edilib möhkəm hökumət təşkil edilməzsə, Avropada sülh və müsəlmanət [əmin-amanlıq] olmayacaqdır. Bundan təbiidir ki, Almaniya istifadə edib Rusiyanın təbii sərvətini əlinə alıb, bununla müharibədən gördüyü xəsərləri iadə edəcəkdir [ödəyəcək]. Bir vaxt Lloyd Corc Sülh Konfransında demişdir ki, Rusiyasız burada əqd edilən [bağlanan] hər növ sülh boş bir şeydən ibarət olub qalacaqdır. Zira Rusiya bütün cahanın 7-dən 1 hissəsini, Avropa və Asiyanın nisfini [yarısını] işğal edir [tutur].

“Zabit”

Bolşeviklərin başçısı olan [Fyodor] Dibenko iyun ayının 19-u üçün Yekaterinoslavın alınmasına əmr versə də, qır-

mızı qoşunların həmləsi müvəffəqiyyətsiz olduğundan Dibenko özünü öldürmüşdür.

Komissarların edamı

Yekaterinoslavda bolşevik komissarlarından Volfoviç, Epişteyn, Kursin edam edilmişlərdir.

Odessada

Odessadan gəlmiş olan bir nəfər bəyan edir ki, bu yaxınlarda Odessa şəhərinə Fransanın bir müxrib gəmisini [destroyeri] gəlib bolşeviklərə bir ultimatum təqdimi ilə 250 nəfər fransız bolşeviklərini tələb etmişdir. Bunun üçün 24 saat vaxt qoyulmuşdur. Bolşeviklər cavab verməmişlərdir. Ona görə də, Odesa sahilə abluka etmişdir. Odessada artıq dərəcədə bahalıq vardır. Çörək üç dəfə bahalanmışdır.

Venizelos şikayət edir

“Etnos” qəzetəsinin istixbaratına [xəbərlərinə] nəzərən, Venizelos Aydın vilayətində cərəyan etməkdə olan hadisədən dolayı şikayəti möhtəvi [ehtiva edən] Sülh Konfransına bir müxtirə [yazılı müraciət] tövdi etmişdir [vermişdir]. Müxtirədə əsamisi də [adları da] zikr edilən bəzi türk zabitanının çətə müharibətini idarə etməkdə olduqları bəyan edilməkdədir. Məzkur zabitan miyanında [arasında] Yusif paşanın dəxi ismi təsrih edilir [açıqca qeyd edilir].

Elani-şadmanidən sonra şikayətlər!

İzmir, Ayasluq, Aydın və Sökə rum mitropolitləri islam çətələri haqqında bəyani-şikayət etmək üzrə mister Vilson,

Lloyd Corc, Klemanso və Venizelosa teleqrafnamələr kəşidə eyləmişlərdir [çəkmişlər].

Vladıqafqazda

Bu günlərdə Vladıqafqazdan gələn adamlar Vladıqafqaz haqqında böylə məlumat verirlər:

Vətəndaş müharibəsi şəhərə böyük xəsarət vurmuşdur. Belə ki, Moskovski küçədən Qospitalnı küçəyə qədər şəhərin bütün hissəsi tamamilə məhv edilmişdir. Qospitalnı və başqa küçələrdə olan evlər yandırılmışdır. Bolşeviklər bununla zabitləri, Vladıqafqaz ziyalılarını və başqa inqilabçıları yandırmaq istəmişlərdir.

Vladıqafqazın bəzəyi olan Şatıflis qardaşları evi ki, orada Bələdiyyə idarəsi olurdu, patladılmışdır. Loris Məlikov namına olan sənət məktəbi də yanmışdır. Şəhərdə tif [yatalaq] xəstəliyi olan zaman bolşeviklərin səhiyyə hökümətinin qızları zorla xəstəxanalara aparılmışdır. Bolşeviklərin bu cür “tədbirləri” sayəsində bir çox adamlar xəstəliyə düşmüşdür. Xəstəlikdən bir çox həkimlər də tələf olmuşdur. Şimdi şəhər təzədən dirilməyə başlayıb, Bələdiyyə idarəsi də işə düşmüşdür. Ticarət başlanmaqdadır. Şəhərə bir çox mal gətirilmişdir.

TÜRKİYƏDƏ

Türkiyə mürəxxəslərinin övdəti

Türkiyə mürəxxəslərinin [nümayəndələrinin] yaxında İstanbula müvəsilət edər

cəkləri [çatacaqları] xəbəri təəyyüd etmişdir [təsdiq edilmişdir]. Sədrəzəm [Damad] Fərid paşa Lozana vasil olmuşdur. Orada bir qaç gün qaldıqdan sonra, önümüzdəki çaharşənbə [çərşənbə] və ya pəncşənbə [cümə axşamı] günü İstanbula övdət edəcəkdir [qayıdacaqdır].

Paris “T. H. R.” - Osmanlı mürəxxəsləri cümə günü Lozana mütəvəccihən [üz tutaraq] Parisdən müfariqət etmişdir [ayrılmışdır].

“*Vakit*”

İskəçədə bolqar-türk çətəsi

Səlanikdəki [Salonikidəki] yunan mənbəyindən [mənbələrindən] gələn xəbərlərə nəzərən, İskəçə həvalisində [ət-rafında] bir bolqar-türk çətəsi icrayi-fəaliyyətə başlamışdır.

Divani-hərb qərarı

“Antant” qəzetəsi Divani-hərb-i-örfinin [Hərb məhkəməsinin] vükəlayi-İttihadıyın haqqında lahiq olan qərarına mü-təəlliq istixbaratına ətfən [İttihadçı nazirlər haqqında verilən qərarına dair xəbərlərə əsasən] Tələt, Ənvər və Camal paşaların qiyabən edamlarına və şeyxülislami-əsbəq [keçmiş şeyxülislam] Musa Kazım əfəndinin 15 sənə müddətlə kürəyə qonulmasına [katorqa cəzasına], Cavid və Haşim bəylərin də bəraətlərinə qərar verilmiş olduğunu bəyan edir. Bu babda [bu barədə] Divani-Hərb heyəti-hakiməsindən vüqu bulan istizahımıza cavabən [sorğumuzun cavabında], idareyi-səniyyə-dən [uca idarədən] çıxmıdıqca, qərar haqqında məlumat verilməyəcəyi bəyan olunmuşdur.

Müsəlman Qadın Birliyi

Mərkəzi Divanyolunda olmaq üzrə “Müsəlman Qadın Birliyi” namı [adı] ilə bəzi xanımlar tərəfindən yeni bir cəmiyyət təsis edilmiş və müsaideyi-rəsmiyyəsi istehsal edilmək [rəsmi icazəsi əldə edilmək] üzrə daireyi-aidəsinə [aidiyyətli idarəyə] müraciət olunmuşdur. İşbu cəmiyyətin təəssüsdən məqsədi adati-qədimeyi-islamiyyə və müstəhsənəni ehya etmək [müsəlmanların qədim və xoşagələn adətlərini canlandırmaq] və müsəlman qadınların ictimai vəziyyətlərinin islahına çalışmaqdır.

Yunanilər Akhisardan çəkildilər

Akhisardan yunan qitətinin [hərbi hissələrinin] çəkildiyinə dair hökumətə rəsmən məlumat vürud etmişdir [gəlmişdir]. Ödəmiş və Aydın qəsəbələrinin də yunanilər tərəfindən təxliyə edildiyi haqqında bir şeyiə dövrən etməkdədir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Bakının küçələrində səfil çocuqların hesabı gündən-günə artmaqdadır. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] bunu nəzərə alaraq küçə uşaqlarına məxsus darüleytam güşadı [yetimxana açılması] ehtimal etməkdədir. Bundan dolayı Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ətfala [Uşaqlara] Yardım Cəmiyyəti sədri doktor Gindese müraciətən rica etmişdir ki, öz nəzəriyyə-yatını təqdim etsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Bakı nahiyə müfəttişinə məlum etmişdir ki, müavinət fəqət [sədəcə] xüsusi vaxtlarda olmaqla zəhmətə yaramazlara edilməlidir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Türük və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nairliyinə] xəbər vermişdir ki, Şimali Qafqaziyadan qayıdan 600 nəfər qaçqınlar Gürcüstan Hökuməti siyasi nümayəndəsindən vəsiqələri olduğuna baxmayaraq yolda saxladılmışdır. Qaçqınlar Qars nahiyəsinə gedəcəklərdir. Onların fəna əhvalını nəzərə alaraq Nəzarət [Nazirlik] rica etmişdir ki, onları öz yerlərinə buraxmaq üçün lazımı binəgüzarlıqda olunsun [təşəbbüslər göstərsin].

- Qaçqınlara təcili surətdə müavinət icabından [lazım gəldiyindən] dolayı Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Qarabağ general-qubernatorundan rica etmişdir ki, Bərdə ərzaq anbarını Nəzarətə təhvil versin.

- Susay qışlağı və qeyri kəndlərin əhalisi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən müavinət istəmişdirlər. Nəzarət əhvalı məhəllində [yerində] təhqiq üçün oraya məmur göndərmişdir.

- Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi işləri idarəsinin xüsusi şöbəsi bütün Nəzarətlərə birer təliqə [rəsmi məktub] göndərərək məlum etmişdir ki, “Azərbaycan hökuməti xəbərləri” qəzetəsi dövləti lisan türk lisanında nəşr edildiyi və ancaq türkcədən rusçaya tərcümə edildiyi üçün qanun layihələri və əmr-lər[in] fəqət [ancaq] türk lisanında göndərilməsini tələb etmişdir.

- Gəncə Bələdiyyə İdarəsi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən

rica etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi üçün qərz [borc] surəti ilə hökumətdən istənilən məbləğin verilməsinə Nəzarət kəndi nüfuzunu yetirsin. Zira, Bələdiyyə İdarəsinin maddi cəhəti fəna bir hal kəsb etmişdir [hal almışdır].

- Azərbaycan dəmiryolları və emalatxanaları xidmətçilərinin iqtisadi və hüquqi cəhətlərini havi [ehtiva edən] qanun layihəsi Məsai Nəzarəti tərəfindən tərtib verilib Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] idxal edilmişdir.

- Maarif Nəzarəti əcnəbi məmləkətlərə getmək istəyən tələbələrə elam edir [bildirir] ki, yaş haqqında, təhsili haqqında və ailəsi əhvalı haqqında və nəşəyə gedəcəyi haqqında vəsiqələrlə bərabər Nəzarətə ərizə-hal verilsin.

NAXÇIVAN-ŞƏRUR MƏSƏLƏSİ

- 6 -

Azərbaycandan Naxçıvana Paşa Bayramov və Yusif bəy Qaziyev vasitəsilə aparılmaqda olan pulun getməsinə Parlament üzvü Qasım Camalbəyovun Tiflisdə naxçıvanlı Bəhram xan [Naxçıvanski] ilə bərabər mane olmaları Azərbaycan zabitlərinin və deleqatının Naxçıvanda pulsuzluq sıxıntısına düşər olmalarına səbəb oldu. Azərbaycan kimi dövlətli bir məmləkət tərəfindən pul ilə bərabər şərafli halda göndərilmiş olan zabitlər və deleqat arxaları sıra gətirilməkdə olan pulun Tiflisdə məzkur [adları çəkilən] cənablar vasitəsilə əngələ düşər olaraq gəlib çatmadığından dolayı Naxçıvanda

utanacaq bir halda qaldılar. Pulsuzluğun sıxıntısı ilə nəhayət deleqat vasitəsilə məhəlli [yerli] hökumət xəzinəsindən pul istəməyə məcbur oldular.

Binaənileyh [ona görə], deleqat [Mirabbas] Mirbağırzadə zabitlərin pul-suz qaldıqlarını məhəlli hökumətə izhar etdiyi vaxt hökumət rəisi Cəfərqulu xan [Naxçıvanski] xəzinədə pul olmadığını və pulsuzluqdan dolayı məhəlli əsgərlər, zabitlər, hətta hökumət məmurları belə pulsuz çalışdıqlarını, buna binaən [buna görə] pul mümkün olmayacağını bildirdi.

Zabitlərin və polkovnikin hər gün, hər saat pul təmənnası qarşısında qalan deleqat nəhayət yalvarıcı bir hal ilə hökumət rəisini pul verməyə razı eylədi. Deleqat pul məsələsinin müvəqqəti həll edildiyini xəbər verdikdə zavallı zabitlər sevindilər.

Təbiidir ki, böyük bir məmləkət tərəfindən göndərilməklə “Sizə hər cəhətdən köməyə gəlmişiz” deyən nümayəndələr birdən-birə vəziyyəti dəyişərək yerli camaata möhtaclıq əlini açıb onlardan pul istərsə, o zaman o nümayəndələrin şərafli nəşədə qalar, vüqarı nəşədə qalar? Camaat və məhəlli nümayəndələr arasında sözlərinin təsiri nə olar? Hətta nümayəndələrini göndərmiş məmləkətin əhəmiyyəti nə hala düşər? İştə, bu kimi hallar nə vəziyyət çıxarsa, Azərbaycan pulunun Naxçıvana gedib çatmaması Azərbaycan deleqat və zabitlərini eyni hala saldı.

Hətta, nəticəyə baxıb söyləmək lazım gələrsə, Ordubad, Naxçıvan, Şərur, Vedi, Sürməli müsəlman mahallarının bugünkü gündə Azərbaycan əlindən çıxmasına ən birinci səbəb də iştə bu hal oldu. Bu

halın ən birinci amilləri də, səbəbkarları da Tiflisdə məzbur [adı çəkilən] Camalbəyov və Bəhram xan oldular.

Və nə qədər acı olsa da, Azərbaycan tarixinin həqiqi sətirlərini doldurmaq üçün demək lazımdır ki, Naxçıvana fikir vermək, pul göndərmək, maddi-mənəvi müavinət yetirmək xüsusunda Azərbaycan hökumətimizin də az səhvi və qüsuru olmadı. Az hümmətlə ediləcək ufaq [kiçik] müavinətlər səhlənkarlıq üzündən təxirdən təxirlərə uğrayıb, nəhayət şimdiki dağlar qədər maneələrə düşər olundu.

Deleqat da daxil olmaqla 13 nəfər Azərbaycan nümayəndəsinin hər birinə birdəfəlik 2 min manat verilməsi üçün polkovnik qəbz yazıb imzaladı və bu qəbz vasitəsilə polkovnik Kukuşev Naxçıvan xəzinəsindən 26 min manat borc pul alıb zabitlərə, özünə və deleqata payladı. Və bunu da şərt qoydu ki, pulumuz gəlib çatdıqda Naxçıvan pulunu qaytarıb verəcəyiz. Naxçıvan Hökumətindən alınan puldan ancaq qabaqca Hacı Mehdidən alınmış 2 min manat borc qaytarıldı.

* * *

Naxçıvan məscidində Azərbaycan deleqat və zabitlərinin hüuru [iştirakı] ilə vaqe olan yığınaqda camaatın istədiyi yeni hökumət seçkisi Hökumət Divanxanasında, müstəfa hökumət əzası [istefa etmiş hökumət üzvləri] xanların hüuru ilə tərtib edilən bir neçə məclislərdə oynanılan bir çox intriqalar sayəsində baş tutmadı. Bu məsələ çox böyük gurultulara müncər oldu [yol açdı].

Nəhayət, nəticəni xeyirli görməyən

deleqat son dəfəki məclisin şiddətli gurultularını mətin və təsirli sözlərlə sakit edə bildi və məclis əhlinə xitabən:

– Madam ki, camaat nümayəndələri camaatın istəyi olan yeni hökumət seçkisi bacaramadılar, o halda artıq gözləməyə vaxt qalmadığını və zabitlərin bilatəxir [dərhal] məhəlli hökumət əli ilə işə başlamalarının lazım gəldiyini nəşərə alaraq müstəfa hökumət əzalarının iş başında qalmalarını və Milli Şura əzaları ilə birlikdə idareyi-ümur [işləri idarə] etmələrini lazım görürəm və bununla məsələni bitmiş elan edirəm, – dedi.

Hərc-mərclik və gurultunun qabağını almaq üçün deleqatın bu qərarı məclis əhlinin razılıq və alqışları ilə qarşılandı. Əski hökumət əzaları da bu vəchlə yerlərində qaldılar. Sakitlik bərpa olundu. Hər kəs vəzifəsinə başladı.

Hal bu vəziyyəti aldıqdan sonra deleqat Mirbağırzadənin təklifi ilə Azərbaycan Hökumətinə və Müttəfiqlər nümayəndələrinə verilmək üçün iclasın qərarını müşir [xəbər verən] 9 maddəni möhtəvi olaraq [ehtiva edən], Milli Şura və Hökumət əzalarının təsvibi [təsdiqi] ilə rəsmi bir bəratülqövl [protokol] qələmə alınıb hazırlandı. Azərbaycana ilhaq [birləşmək] məsələsinə qəti surətdə qərarlaşdırmış olan işbu birinci bəratülqövl məhəlli hökumət əzaları, məhəlli tabor komandanları, Milli Şura üzvləri, digər camaat və mahallar tərəfindən gəlmiş nümayəndələr və şeyxülislam tərəfindən imzalanıb təsdiq edildi.

Məzbur [deyilən] rəsmi bəratülqövlü Azərbaycan Hökumətinə təqdim edərək cavabı və nəticəsinə qayıdıb Naxçıvan Hökumət və camaatına bildirmələri

üçün hər birinə yol xərci olaraq camaat pulundan 5 min manat verilməklə Naxçıvan tərəfindən deleqat olaraq Hüseyn Cavid əfəndi [Rasizadə] və Bağır Rzayev cənabları seçilib göndərildilər.

Bəratülqövlün bir surəti və məclisin qərarı Naxçıvanda ingilis general-qubernatoru bulunan polkovnik Lautona verildi.

Azərbaycan deleqatı Mirbağırzadə məhəlli hökumətlə zabitlərin vəzifələrinə başlamalarını qərarlaşdırdıqdan sonra məhəlli qaçqınlara sərf olunmağa göndəriləcək pulun Naxçıvana tezliklə yetirilməsi üçün və digər o tərəfə dair lazım olan məlumatla Naxçıvandan çıxıb məhəlli deleqatlarla Bakıya yollandılar. Deleqatları gətirməkdə olan vaqon ingilis general-qubernatoru Lautonun tapşırması ilə ingilis qaraqolları tərəfindən hörmətlə mühafizə olunmaqda idi.

Azərbaycan deleqatının Naxçıvandan çıxdığını eşidən ətraf müsəlmanları dəmiryol boyu hər yerdə mövqiflərə [stansiyalara] toplanıb intizar edirdilər. Deleqat hər yerdə qatarın dayandığı müddətə görə camaata lazım olan izahatı verməkdə idi.

Həmin qatarla digər vaqonda Naxçıvana buğda və qeyri azuqə almağa getmiş olan erməni deleqatları da qaçıb İrəvana getməkdə idilər. Bu ermənilər bitərəf məntəqə daxilində olan Dəvəliyə çatdıqda deleqatdan kəndə danos verildilər. İstintaq nəticəsində deleqatın fəna sözlər söyləmədiyini anlaşıldı. Deleqatlar bir çox ürək sızıntıları ilə erməni cümhuriyyəti daxilindən çıxıb Gürcüstana və sonra Azərbaycana daxil oldular.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan kooperativləri qurultayında

Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan kooperativ ittifaqlarının Tiflis şəhərində bir mərkəzi şurası müşavirəsi olacağı qərara alındığı üçün qurultay Azərbaycan nümayəndələrini intixab etmişdir [seçmişdir]:

Ələkbər Heydərov, Əsədulla Axundov, mühəndis Əfəndizadə Əbdülqədir, Neşeretov, Malinin və Yakobson işbu təşkilata seçilmişlər.

Məzkur [deyilən] heyət məhəlli Azərbaycan şurası olduğu kimi hər neçə vaxtdan bir Tiflisdə digər dövlətlər şuraları ilə müşavirələr yapacaqdır.

Qurultayın sonunda ittifaqın bağında qurultay əzası [üzləri] şərəfinə ziyafət yapılmışdır. Ziyafətdə Azərbaycan xalqının Məclisi-Məbusanı və hökumətin şərəfinə qədəhlər qaldırılmışdır. Qurultayda qət edilmişdir Məclisi-Məbusana qurultay namından təbrik teleqrafı göndərilsin. Ziyafətdə hökumət əzasından bir neçəsi də dəvət edilmişdi.

Müəllimlər ittifaqında

- Şəhər xidmətində bulunan Türk Müəllimləri İttifaqı idarəsi Maarif Nəzarəti nəzdində şəhər məktəbləri müəllimlərinin məvaciblərinin dövlət müəllimləri kimi yanvar ayından artırılması haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdu. Maarif Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsindən işbu məsələ müzakirəsini rica etmişdi. Aldığımız məlumatlara görə, Bələdiyyə İdarəsi müəllimlərin təşəbbüsünü rədd etmişdir.

- Türk Müəllimləri İttifaqı idarəsinin təşəbbüsü ilə Tağıyev fabrikasına müəllimlər ekskursiyası tərtib verilməkdir. İdarə məccanı [pulsuz] barkaz almağa müvəffəq olmuşdur. İştirak etmək istəyən müəllim əfəndilərdən rica olunur ki, bu gün saat 9-dan 1-dək özlərini Birinci Realnı məktəbində qeyd etdirləsinlər.

Bələdiyyə İdarəsində

Bir dəstə qaçqınlar gözləndiyi üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, “Slon” dəyirmanı qaçqınlara verilməyi üçün oranı qaydaya salmaqla su ilə təchiz edilsin.

Korlar məktəbi

Aldığımız məlumatlara görə, Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] Bakıda Korlar məktəbi güşadı [açılması] haqqında verilən qanun layihəsini təsvib [təsdiq] etmişdir.

Yeni xəstəxana

Bakı quberniyasının Səhiyyə İdarəsi qubernatora müraciətən rica etmişdir ki, Bakı quberniyasında 13 xəstəxana və 16 feldşer dairəsi təsis etmək üçün yerlər göstərsinlər.

Təhqiqat və Təftişat Komissiyonu

Daxiliyyə Nəzarəti qubernatora xəbər vermişdir ki, hökumət idarələrində baş verən xəyanətləri təftiş üçün xüsusi heyət təşkil edilmiş olduğundan, onun idarəsindəki dairələrdə baş verən sui-istemalları [sui-istifadələri, qanunsuzluqları] məhkəmədən başqa həmin heyətə də bildirməlidir.

Bərdədən teleqram

Bərdədən Parlaman rəisi namına böylə bir teleqram gəlmişdir:

“Cavanşir uyezdi əhalisi İngiltərə Hökumətinin Azərbaycan istiqlalının qəbul edilməsi tərəfdarı olduğunu eşidib, iyulun 25-də vaqə olan mitinqdə qərar qoymuşlar ki, sizin vasitə ilə İngiltərə Komandanlığına təşəkkür izhar etsinlər.

*Seyidəli Mirmahmudov,
Namaz Hacıyev”*

Faytonlara taksa

Faytonçular müəyyən taksa olmaqdan istifadə edib istədikləri qədər qiyməti artırırdıqlarından, Bakı qradonaçalnik şəhər upravasına müraciətən faytonlara bir taksa qoymasını rica etmişdir.

Məsai birjası

Şəhərin pulu olmadığından, Məsai [Əmək] birjasını qapamağa məcbur olmuşdu. İndi Məsai naziri şəhər upravasına xəbər verir ki, birjanın xərcini ödəmək üçün hökumətə müraciət etmişdir. Bələdiyyə İdarəsi avqustun 1-dən dekabrın 31-nə kimi Məsai birjasına nə qədər xərc lazım olduğunu xəbər verməlidir.

Çörək

Bazarda çörək bahalanmağa başladığından, Sentrodom [Mərkəzi Ev Komitəsi] çörək bişirməyi artırmağı təhtiqərara almışdır. Bu vaxta kimi gündə 1000 pud çörək buraxılır. Bundan sonra 1500 pud etmək istəyirlər. Bununla bərabər, dükanların da miqdarı artır. Əlan [hal-hazırda] şəhər dükanlarından başqa 20 sentrodom dükanı vardır.

Kooperativlər qurultayı*(26 iyul, 2-ci gün)*

- Qurultayın ikinci günü vəkalətnamələrə baxıldıqdan sonra Piçikyan məruzəyə başlamışdır. Ondan sonra Parlament tərəfindən Əhməd Pepinov qurultayı təbrikedici bir nitq söyləmiş. Qurultay ümumiyyətlə qərar qoymuşdur ki, Azərbaycanın birinci Parlamentini təbrik etsin.

- Ayın 27-də səhər iclasında məhəllərdən məruzə oxuyurlar. Nəticədə Di-vani-rəyasətin formulu qəbul edilmişdir. Sonra qurultay qərar qoymuşdur ki, Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Azərbaycan İstehlak Cəmiyyəti” adına döndərsin və Bakıda bir Kooperativlər Bankı açsın.

Vaqonlarda axtarış

Yollar naçalniki əmr etmişdir ki, yollarda mühafizə məmurları axtarış etməsinlər. Axtarış ancaq axırncı mövqiflərdə [stansiyalarda] – Poylu və Yalamada icra oluna bilər.

Əhalinin nəzəri-diqqətinə

Dəmiryol naçalniki camaata elan edir ki, mühafizə məmurları birinci və ikinci klaslarda oturma bilməzlər. Onlar üçün üçüncü klaslarda xüsusi mənzil hazırlanmışdır. Vaqonlarda şübhəli bir şey olsa yenə mühafizəçilər axtarış yapa bilməzlər. Bu barədə əvvəlcə qatar naçalnikinə və baş konduktora xəbər verməlidir.

Birjada

Laj və valyuta enməkdə davam edirlər. Minlik kerenskilər 1450-1500 manat. 250 manatlıq dördü 1250 manat. Xır-dalar 23-24 faiz. Nikolay pullarından

500-lüklər 1600 manata kimi enmişdir. 100-lüklər 330-340 manata enmişdir. Zə-qafqaziya və Don pulları təbəddülat-sızdır [dəyişməmişdir].

Valyuta

İngilis pullarından funt, banknot bərk düşürlər. Birincilər gedir 300 manata, ikincilər 275 manata. İstəyən azdır. Qızıl Osmanlı lirəsi 360 manata, kağız lirə 65 manata, İtaliya lirəsi 15 manata, frank kredit 18 manata, çek 15 manata. Rus gümüş manatı 17 manata.

“MÜSAVAT”DA**Posta və teleqraf xərci**

- Xanqışlaq kəndində mövcud “Müsavat” firqəsi şöbəsiindən Qoltuq pristavı tərəfindən camaatdan posta-teleqraf xərci yığılması xəbəri alınmaq münasibəti ilə Posta-Teleqraf naziri bilavasitə və “Müsavat” firqəsi vasitəsilə böylə hərəkətlərin qabağını almağı əmr etmişdir. Bu barədə “Müsavat” Mərkəzi Komitəsi də şöbəyə xəbər vermişdir. Bundan başqa Posta-Teleqraf Nəzarəti “Müsavat” firqəsinə xəbər verir ki, bu günlərdə də-nizlə posta-teleqraf müxabirətinə [rabitasinə] şüru olunacaqdır [başlanacaqdır].

- “Müsavat” firqəsinin Sayad Xızı şöbəsi xəbər verir ki, 7-ci dairə pristavının müavini həmin gündə bildirmişdir ki, 3 illik posta xərci camaatın öhdəsində olmalıdır. Bu barədə Mərkəzi Müsavat Komitəsi Posta-Teleqraf Nəzarətinə xəbər verib tədbir ittihazını [tədbir görülməsini] rica etmişdir.

Fəhlələrə ərzaq

Ağ şəhər (Bel-qorod) fəhlə əhalisinə paylanacaq ərzağın Türk-Ədəmi Mərkəziyyət firqəsinin Ağ şəhər şöbəsi ilə fəhlələrdən ibarət komisionun ixtiyarına buraxılması üçün Mərkəzi “Müsavat” firqəsi Kəndçilər İttifaqına müraciət etmişdir.

Zəngəzur qaçqınları

Zəngəzur qaçqınlarından bir neçə nəfər “Müsavat” firqəsinə müraciətən iş istədiklərindən, firqə bu barədə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] xəbər vermişdir.

AZƏRBAYCANDA**Lənkəranın süqutu ətrafında “Milyutin” haqqında təfəsilat**

Lənkəranda qaçan bolşeviklər əllərində olan bütün nəqliyyat vasitələrinə yüklənib Lənkəranda kənara dənizə çıxmışlardır. 100 nəfərdən artıq arvad və uşaq Lənkəran bolşevikləri tərəfindən “Dmitri Milyutin” paroxoduna əyləşdirilib, sonradan Bakıya yola salınmışdır.

“Milyutin” paraxodu iyulun 27-ci gecəsi Bakı portuna daxil olub 22 nömrəli körpüyə yanaşmaq istəmişdir. Körpüyə gələn polisə gecə vaxtı bolşevik gəmisinin körpüyə yanaşmasına yol vermədiyindən, paraxod reyde qayıtmışdır.

Səhər iyulun 27-də paraxod yenə təzədən Bakıya tərəf gəlib 22 nömrəli körpüyə yanaşmışdır. Burada polisə məmurları, əks-kəşfiyyət nümayəndələri və İngiltərə Bəhriyyə İdarəsinin Nəqliyyat şöbəsinin müdiri Yank paraxodu

gözləyirmişlər. Kapitan Yank Azərbaycan əks-kəşfiyyət nümayəndəsinə təklif etmişdir ki, paroxodu və bütün kapitanları diqqətli surətdə axtarsın. Həmçinin icazə verilmişdir ki, lazım olduğu təqdirdə paraxodun palubası [göyertəsi] və fərşinin [döşəməsinin] şübhəli yerləri sökülüb, paraxodun altında olan ikiqat fərşin arasına belə baxılsın.

Paraxoddan çıxan sərnəşinlərin şeyləri diqqətli surətdə axtarılmışdır. Bu şeylərin içində bir neçə milyon qiymətində bir çox qızıl, brilyant və qeyri bahalı şeylər tapılmışdır. Belə görünür ki, bu şeylər hamısı qarət edilmişdir. Çünki bunların çox hissəsi İran qiymətli şeyləri idi. Sərnəşinlərdə olan bir çox cürbəcür İran ipək parçaları və çadraları da heyratə mövcib [səbəb] olurdu. Axtarış zamanında tapılan pulların çox hissəsi Nikolay pullarıdır. Sərnəşinlərdən 2 milyondan artıq pul tapılmışdır. Bir tək Orlova nam sərnəşindən 1 milyona qədər pul çıxmışdır. 100 min manata yaxın un kisəsindən tapılmışdır.

Sərnəşinləri danışdırdıqdan sonra məlum olmuşdur ki, “Dmitri Milyutin” paraxodu gecə Bakı reyində dayandıqda bir yelkən lodkası paraxoda yanaşmışdır. Paraxoddan 16 nəfər bolşevik, o cümlədən [V. D.] Suxorukov və başqa bolşevik komissarları enib yelkən lodkasına oturmuşlardır. Paraxoddan yelkən lodkasına oturub qaçanlar paraxoddan bir çox qızıl, bahalı şeylər və pul götürüb qaçmışlardır. Bu şeylər o vaxta qədər paraxodun qazanxanasında imiş. Lodka gecənin qaranlığından istifadə ilə paraxoddan uzaqlaşib naməlum tərəfə qaçib gizlənmişdir.

Kapitan Yank Azərbaycan əks-kəşfiyyat nümayəndəsinə təklif etmişdir ki, bolşeviklər paroxoddan qaçan vaxtı paroxodda komandadan hansı biri vaxtında olduğunu isticvab [soruğu-sual] vasitəsilə aşkar etsin. Bundan əlavə “Milyutin” paraxodu komandirinin bu işdə nə dərəcədə iştirak etdiyini aşkar edib müqəssirləri məsuliyyətə cəlb etməkdən ötrü İngiltərə Su Nəqliyyatı İdarəsinə xəbər versin.

Paroxod sərnəşinləri arasında Lənkəran komissarı Suxorukovun arvadı da vardır. Onun Samorodov[a] fəmilialı əvvəlki pasportu əlindən alınmışdır. Həmin arvad ərinin nə yerdə olduğu xəbər alınmaqdan ötrü əks-kəşfiyyat idarəsinə göndərilmişdir. Paroxodun başqa sərnəşinləri də oraya göndərilmişlərdir. Onlardan bir para şübhəliyə Bayılov həbsxanasına göndərilmişlər.

Axtarış əsnasında paroxoddan az bir miqdarda fişəng, bir neçə əl bombası və beşaçılan tufəng tapılmışdır.

* * *

İki yüklü barj ilə Kür nəhrindən qayıtmaqda olan “Salyanets” barkazı iyulun 27-də səhərə yaxın Bulla cəzirəsi [adası] yanında Lənkəran qaçqınlarından ibarət 10 nəfər sərnəşini olan iki yelkən qayığına rast gəlmişdir. 6 nəfər əsgərlə barkazda olan Cavad uyezdni naçalnikinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, həman qayıqlar buksirə alınmışdır.

Qayıqda olan sərnəşinlər axtarıldığı zaman onlardan 25 min rublə Nikolay pulu tapılmışdır.

Bir saatdan sonra “Salyanets” barkazı

Bakıya gəlməyə başladığında öz arxasında “Lastoçka” barkazını görmüşdür. Bu barkazı “Salyanets” barkazı buksirə almışdır. “Lastoçka” barkazında sərnəşin olmamışdır. “Lastoçka” barkazı tayfasının [matroslarının] dediyinə görə, “Lastoçka” barkazı iki yelkən qayığı qaçqınlarla Lənkəranda çıxıb Bakıya azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Svinova cəzirəsi [adası] yanında barkaz turbasını təmir etməkdən ötrü dayanmışdır. Yelkən qayıqları ikisi də yola rəvan olub “Salyanets” barkazı tərəfindən buksirə alınmışdır. “Lastoçka” barkazı heç bir bolşevik komissarları qayığını yanınca götürməyib, Svinova cəzirəsindən başqa qeyri bir yerdə sahilə yanaşmamışdır.

* * *

Lənkəranda qaçan bolşevikləri dənizdə təqib etməkdə olan Cavad uyezdni naçalniki Əliheydər Yusifov xidməti işlərinə görə Bakıya varid olmuşdur [getmişdir]. Yusifovun dediyinə görə, Lənkəran alınan zaman bolşeviklər Sara cəzirəsinə köçmüşlərdir. Hal-hazırda bolşeviklər Sara cəzirəsini boşaltmağa başlamışlardır. Lənkərana Muğan əsgərləri, Astara tərəfindən isə Ramazan dəstələri daxil olmuşlardır. Bu saat hökumət kimin əlində olduğunu bilməyir. Dənizdə bir neçə bolşeviklərə rast gəlmişdir ki, onlar da bütün silahlarını buraxıb təslim olmuşlardır. Dənizdə təslim olan bolşeviklər ona təklif etmişlər ki, Sara cəzirəsinə gedib orada olan hər bir şeyi təhvil alsın.

* * *

Başqa mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Lənkəran şəhərinin təslim olması təfəsilatı bu qərar üzrədir:

Muğanlılarla əlbir işləyən üsyançılar tərəfindən hər tərəfdən mühasirəyə alınmış bolşevik başçıları [V. D.] Suxorukov, [D. N.] Kropotov, [İ. P.] Orlov, Tituşkin, Sadovnikov, Ryabov, Şevkunov və [Bəhram] Ağayev əvvəlcədən öz arvadlarını və hamı başqa arvadları “Dmitri Milyutin” paroxoduna göndərilib kapitana Bakıya getmək əmrini vermişlərdir. Özləri isə sabahı günü yelkən gəmisini qarət edilmiş şeylərlə, top, pulemyot və başqa mühimmatı-hərbiyyə ilə yükləyib özləri ilə on milyondan artıq pul götürüb məhəlli [yerli] bolşevik saldatlarını başına buraxmaqla İrana tərəf azim olmuşlardır [yola düşmüşlər]. Saldatlar bu əhvalı görüb ağ bayraq qaldıraraq təslim olmağa məcbur olmuşlardır. O zaman könüllü dəstələri saldatlar olan yerə daxil olduqda bolşevik əsgərləri nizamlı silahlarını təslim etmişlərdir.

Arvad dış həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə

kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqılı-Bəndər Gaz-Maşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

Doktor

M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqa-

zinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Ticarət Komissiyası
“Gəncə” Şirkətində

İstanbuldan böyük partiya amerikalı ayaqqabıları, cürbəcür rənglər, sap və qeyri şeylər alınmışdır. Qiymətlər münasibdir.

Adres: Parapetdə İskəndərbəyovun 8 nömrəli mülkündə. Telefon: 65-7.

5482

Bakı Tacirlər
Bankı İdarəsi

Bununla elan edir ki, Bank səhmdarlarının 1917-ci ildə oktyabrın 29-da olan fəvqəladə və 1919-cu ildə may ayının 25, 29-da olan növbəti ümumi iclaslarının qətnaməsinə binaən [əsasən], Bank, Maliyyə nazirinin icazəsi ilə üçüncü dəfə olaraq 20 min pay yeri, 250 manatdan cümlətən 5 milyon manat miqdarında buraxaraq öz əsaslı sərmayəsini (kapitalını) 5 milyondan 10 milyona qədər artırır. Səhmlər zeyldəki [aşağıdakı] qərarla buraxılır:

1) Təzə buraxılacaq səhmlərə yazılmaq həmin avqust ayının 23-dən başlayıb avqust ayının 30-da saat 12-də qurtaracaqdır. Avqustun 23-dən qabaq dəxi yazılmaq olar. Fəqət, qabaqca verilən məbləğlərə verilən gündən etibarən avqustun 23-dək səhmdarlara ildə 5 faiz verilir.

2) Hər buraxılacaq paya 300 manat qiymət təyin edilmiş və səhmdarlar özlərini qeyd etdirdiyi vaxtda pay pullarını tamamilə peşin olaraq verməlidirlər.

3) Yuxarıdakı maddədə təyin olunan 300 manatın 250 manatı əsasi sərmayəyə, 15 manatı ehtiyat sərmayəsinə, 25 manatı əlahiddə ehtiyat sərmayəsinə və 10 manatı dəxi buraxılacaq payların məxaricini ödəmək üçün müqərrər edilmişdir [qərarlaşdırılmışdır].

4) Yeni buraxılacaq payları almağa indikdə əllərində köhnə payları olmuş olan səhmdarlara ixtiyar verilir. Köhnədən əllərində olan hər köhnə payın əvəz və miqdarına nisbət təzə paylar ala bilirlər.

5) Təzə buraxılacaq səhmlər köhnə səhmlər qüvvəsində olub, sentyabrın 1-dən etibarən alınacaq mənfəətdə, yəni 1919-cu il üçün köhnə səhmlərə müqərrər olunacaq mənfəətin 3-dən 1 hissəsində iştirak edir. Sonraları 1 yanvar 1920 sənədən etibarən köhnə səhmlərə verilən qayda üzrə yeni səhmlərə dəxi mənfəət veriləcəkdir.

6) Səhmdarlar təzə paylara qeyd olunanda möhür vurmaqdan ötrü köhnə paylarını banka təqdim etməyə borcludurlar.

7) Təyin olunan vaxta qədər, yəni avqustun 30-dək hər bir şəxs köhnə paylarını ərizə ilə bərabər Banka verməzsə, təzə pay almaqdan məhrum edirlər.

8) Hərgah bütün qeyd olunan paylardan əlavə olaraq bir də götürülməmiş paylar qalmış olsa, bu paylar əllərində köhnə payları olmuş səhmdarlar arasında təqsim ediləcəkdir [bölüşdürüləcəkdir]. Pay almaq xahişində olan təqsimdə iştirak etmək istəyəcəklərini dəxi avqust ayının 30-da saat 12-dən gec olmamaq şərti ilə Banka bildirməlidirlər.

9) Pullar alınanda səhmdarlara Bank tərəfindən müvəqqəti şəhadətnamələr verilir və böylələri təzə şəhadətnamələr hazır olandan sonra əbədilik şəhadətnamələrlə əvəz olunacaqdır.

10) Üçüncü dəfə olaraq buraxılacaq paylara qeyd olmaq Bakı bankının idarəsində qəbul olunur.

5489

Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İki mühüm məsələ

səh. 587. “pronunsimento”: hərbiçilərin; bitərəfliklərini pozaraq müstəqil siyasi aktorlar kimi çıxış etməsi nəticəsində meydana çıxan, xüsusən XIX əsrdə İspaniya, Portuqaliya və Latın Amerikasının ölkələrində rastlanan dövlət çevrilişi (hərbi çevriliş) forması.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 588. “Üçüncüsü isə haqqındadır.”: qəzetdə belə getmişdir. Üçüncü təklif Parlament iclaslarının gündüz saat 10-dan 2-yə qədər olan vaxtda təyin edilməsi haqqında idi.

“...qeydlə bəyan edir ki.”: qəzetdə belə getmişdir: “...qeydlə bəyan edirik ki:”

Sülh ətrafında

səh. 593. “Avam Kamerası”: ikipalatalı Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Məclisi nəzərdə tutulur.

Qəzetlərdən

səh. 595. “Biz həmişə inanmışıq ki.”: qəzetdə “həmişə” yerinə səhvən “heyətə” getmişdir.

“Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 596. “Thal”: Pakistanın Pəncab əyalətində əsasən çöllükdən ibarət ərazi. Qəzetdə hər yerdə “Tala” kimi getmişdir.

“Bannu”: Pakistanda şəhər; Əfqanıstan sərhədi yaxınlığında yerləşir.

“Baldak”: Əfqanıstanın Qəndahar əyalətində, Pakistanla sərhəddə şəhər. Qəzetdə “Baldak” kimi getmişdir.

“Lazarev Darülfünunu”: II Yekaterina dövrünün saray zərgəri İvan Lazarevin

(Ovanes Lazaryanın) vəsiyyəti və pulu ilə Moskvada 1815-ci ildə açılan və 1921-ci ildə bağlanan Lazarev Şərq Dilləri İnstitutu nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

səh. 598. “Vakit”: İstanbulda 1875-1934-cü illərdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

“İskəçə”: Yunanıstanın şimalında Ksanti şəhərinə türklərin verdiyi ad.

“Səlanik”: Yunanıstanın Saloniki şəhərinə türklərin verdiyi ad.

səh. 599. “Divanyolu”: İstanbulda küçə.

Bakı xəbərləri

səh. 603. “Slon”: Rusiyada açılmış düyü arıtlama dəyirmanı; Bakıdakı şöbəsi Balaxanı şosesində yerləşirdi.

Mərkəzi Ev Komitəsi: Bakının ehtiyaclarının təmin edilməsi məqsədi ilə şəhər əhalisini polis dairələrinin (şahələrinin) sərhədləri daxilində qurulan ev komitələrində təşkilatlandırılan və bu komitələrin vahid rəhbər orqanı olan qurum. Quruluşu yığıncağı 1917-ci ilin dekabr ayının axırlarında keçirilmişdi.

Azərbaycanda

səh. 606. “Bulla”: Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqındakı Xərə Zirə adası.

“Svinova”: Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında Səngi Muğan adası.